

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА

Питання педагогічної майстерності завжди було предметом уваги видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів, серед яких можна назвати Я. Коменського, К. Ушинського, А. Дістервега, А. Макаренка, В.Сухомлинського, І. Зязюна та ін. Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє розглядати «педагогічну майстерність» як найвищий рівень педагогічної діяльності, що виявляється в творчості педагога, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання та розвитку дитини.

Секрет педагогічної майстерності на думку А. Макаренка полягає в знанні особливостей педагогічного процесу, умінні його побудувати і надати йому руху. Прояв майстерності полягає в успішному вирішенні професійно-педагогічних завдань та високому рівні організації навчально-виховного процесу. "Треба, щоби педагогіка оволоділа засобами впливу, які були б настільки універсальні та могутні, що, коли наш вихованець зустріне погані впливи, навіть найсильніші, вони б нівелювалися і ліквідувалися вашим виховним впливом" [Т.4, с. 313].

Педагогічна майстерність – найвищий рівень педагогічної діяльності, прояв творчої активності особистості педагога. У своєму становленні вона проходить декілька послідовних етапів, переходячи з одного рівня на якісно новий рівень. Система роботи А. Макаренка є прикладом становлення педагога-майстра. В її основі лежить гуманістична парадигма. У листі до М. Горького (22.11.1929 р.) А. Макаренко писав: "Не може бути виховання, якщо не зроблено центральну установку на цінність людини". Гуманістична спрямованість – одна з визначальних характеристик майстерності. Спрямованість – це прагнення особистості до певного роду занять, що базується на стійкому інтересі до нього. Основою її є ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації. Гуманістична спрямованість –

це спрямованість на особистість іншої людини, утвердження духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків.

Сутність майстерності – в тих якостях особистості педагога, які породжують цю діяльність та сприяють її успішності. Ці якості полягають не лише в професійних знаннях та вміннях, а й в сукупності певних властивостей особистості, які дозволяють педагогу творчо та продуктивно діяти. У статті "Про мій досвід" А. Макаренко пише: "Педагогічна майстерність – зовсім не проста справа ... Майстерність вихователя не являється якимось особливим мистецтвом, яке вимагає таланту, але це спеціальність, якій треба вчити, як треба вчити лікаря його майстерності, як треба вчити музиканта..., можливо і потрібно розвивати зір... Це необхідно для вихователя. Треба вміти читати на людському обличчі, на обличчі дитини, і це читання може бути описане в спецкурсі... " [Т. 4, с. 262].

Майстерність також полягає в здатності та вмінні зазирнути в себе, оцінити свої дії, стосунки з людьми, пізнати свій внутрішній світ, зрозуміти себе і разом з цим – в умінні бачити і розуміти те, як до тебе ставляться інші люди, як вони тебе розуміють: "... я працював 32 роки педагогом..., і старався розмірковувати над своєю педагогічною працею..., і у мене була деяка своя ... манера педагогічної праці. Ця манера прийшла до мене не від моїх талантів. Вона прийшла від необхідності, від характеру тієї справи, яку мені доручили" [Т. 4, с. 281].

Тому оволодіння педагогічною майстерністю доступне кожному педагогу, якщо він працює над собою, оскільки основою її формування є, передусім, практичний досвід. "Майстерність – це те, чого можливо досягти, і як може бути відомий майстер-токарь, прекрасний майстер-лікар, так повинен і може бути прекрасним майстром педагог... І кожний з вас, молодих педагогів, буде обов'язково майстром, якщо не покине нашої справи, а наскільки ви оволодієте майстерністю, – залежить від вашої наполегливості" [Т.4, с. 244].

Майстерність виявляється в діяльності, але не зводиться тільки до неї. Її не можна обмежити високим рівнем розвитку спеціальних умінь. Педагог-майстер досягає високих результатів професійної діяльності, володіє індивідуальним стилем роботи, реалізує свій творчий потенціал за рахунок знання психології

вихованців і умілого конструювання педагогічного процесу. "Вихователь повинен вміти організовувати, ходити, жартувати, бути веселим, сердитим, вести себе так, щоб кожний рух його виховував" [Т.4, с. 172].

У зв'язку з цим А. Макаренко особливу увагу приділяв педагогічній техніці. "Педагогічна майстерність може бути доведена до великого ступеню досконалості майже до ступеню техніки. В це я вірю і усім своїм життям шукав доказів цієї віри..." Сьогодні поняття «педагогічна техніка» трактується як сукупність умінь та прийомів, що використовуються педагогом для найбільш повного досягнення цілей своєї діяльності та допомагають йому глибше, яскравіше, талановитіше виразити себе, домогтися оптимальних результатів у навчально-виховній роботі. Макаренко визначив компоненти педагогічної техніки: "... це мистецтво постановки голосу, мистецтво тону, погляду, повороту. І є ще багато таких ознак майстерності, прямих звичок, засобів, які кожний педагог, кожний вихователь повинен знати" [Т.4, с. 234]. "Рухи – це не така дрібниця. Вміти ходити, вміти стояти, говорити, вміти бути ввічливим – це не пусте... Вміння встати – теж багато значить" [Т.4, с. 318].

Однією із важливих сторін для А. Макаренка була зовнішність педагога та вихованця. "Я на зовнішність звертав найпершу увагу. Зовнішність має велике значення в житті людини... Я вимагав не тільки охайності, але вишуканості, щоб вони могли гарно ходити, стояти, говорити. Вони були дуже привітними, ввічливими джентльменами. І це дуже необхідно" [Т.4, с. 456].

Таким чином, можемо виокремити наступні якості педагога-майстра за Макаренком: гуманізм, любов і вимогливість до дітей; громадянська зрілість, соціальна активність; педагогічний авторитет, що базується на широкій ерудиції і моральній чистоті особистості; педагогічний такт; діловитість, твердість волі; володіння технологією виховного впливу; комунікативні, організаторські здібності; здатність до педагогічної творчості, постійний пошук оптимальних шляхів розв'язання виховних проблем; педагогічна стійкість, відповідальність за процес навчання, виховання та розвитку дитини.

А. Макаренко вважав, що заклади освіти, де ведеться підготовка педагогів,

відповідають за формування у них педагогічної майстерності: "...наші вузи повинні рішуче перебудувати свої програми. Вони повинні давати добре підготовлених, грамотних педагогів-техніків"[Т.4, с. 383].